

5. Бойко І. Забезпечення внутрішньої безпеки держави органами системи МВС України: актуальні загрози. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 132-140.

Ткач Леонід Олександрович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,

Київський національний університет

технологій та дизайну (м. Київ)

Науковий керівник – д-р екон. наук, доц. Шацька З. Я.

ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО РОЗБУДОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ТА ПРОЗОРОЇ ДЕРЖАВИ

Антикорупційна діяльність в Україні має глибоке коріння, що пов'язане зі специфікою пострадянського періоду. Після здобуття незалежності у 1991 [7] році Україна зіткнулася з численними викликами, серед яких корупція стала однією з найбільших перешкод на шляху до становлення відкритої та надійної держави. Протягом 1990-х і початку 2000-х років корупція проникла майже в усі сфери життя: від політики та економіки до судової системи та правоохоронних органів.

Поштовхом до активної антикорупційної діяльності стало декілька факторів. По-перше, зростаюче незадоволення суспільства рівнем життя та корупцією на всіх рівнях влади. Люди почали все більше вимагати прозорості, справедливості та відповідальності від державних службовців. Це особливо проявилось під час революційних подій, таких як Помаранчева революція [6] у 2004 році та Революція Гідності [5] у 2014 році. Ці події підкреслили важливість боротьби з корупцією як однієї з основних вимог громадянського суспільства.

По-друге, міжнародний тиск та зобов'язання перед європейськими та світовими партнерами також відіграли значну роль. Західні країни та

міжнародні організації, такі як Європейський Союз та Міжнародний валютний фонд, чітко пов'язували фінансову допомогу та політичну підтримку з проведенням антикорупційних реформ. Це створило зовнішній стимул для українських владних структур.

Нарешті, розуміння того, що без систематичної боротьби з корупцією Україна не зможе розвиватися ні економічно, ні політично, стало важливим усвідомленням для багатьох в уряді та громадянському суспільстві. Суспільство почало дедалі більше розуміти, що корупція не лише розкрадає ресурси країни, але й підриває довіру до державних інституцій, стримує інвестиції та економічний розвиток, а також ізолює Україну на міжнародній арені.

Після Помаранчевої революції в Україні відбулося багато змін, але результати в антикорупційній сфері були неоднозначними. Віктор Ющенко, який став президентом після революції, обіцяв радикальні реформи та боротьбу з корупцією. Однак на практиці досягти значних змін виявилось складніше, ніж передбачалося.

Попри нові обличчя у владі та заяви про боротьбу з корупцією, системні проблеми, що існували до революції, не зникли. Державні інституції залишалися слабкими, корупція продовжувала процвітати, а політична боротьба між різними групами інтересів відволікала увагу від реальних реформ. Конфлікти всередині команди Ющенка, а також між ним і тодішнім прем'єр-міністром Юлією Тимошенко, призвели до нестабільності та зриву багатьох ініціатив.

Одним із прикладів антикорупційних ініціатив після Помаранчевої революції, які не досягли значних результатів, був Закон України «Про боротьбу з корупцією», ухвалений у 2005 році. Цей закон мав на меті посилити відповідальність за корупційні правопорушення та ввести чіткі механізми боротьби з корупцією на всіх рівнях державної влади. Однак через відсутність політичної волі, слабкі механізми виконання та загальну неефективність правової системи цей закон залишився формальністю.

Зокрема, закон передбачав більш жорсткі санкції за корупційні діяння та зобов'язував державних службовців декларувати свої доходи та майно. Але на практиці ці норми майже не застосовувалися, і багато чиновників продовжували уникати відповідальності завдяки зв'язкам у судовій системі або через політичний вплив. Крім того, правоохоронні органи часто не мали достатньо ресурсів або бажання ефективно розслідувати корупційні справи, що ще більше посилювало недовіру громадськості до державних інституцій.

Ще одним прикладом є створення в 2005 році Національної комісії з питань боротьби з корупцією, яка мала координувати антикорупційну діяльність та розробляти стратегії для зниження рівня корупції. Проте ця комісія не мала достатніх повноважень, її діяльність була значною мірою декларативною, і вона не змогла реалізувати конкретні ефективні заходи.

Загалом, Помаранчева революція не принесла очікуваного прориву в боротьбі з корупцією. Вона, однак, заклала основу для подальших рухів і протестів, які врешті-решт вилилися в Революцію Гідності 2014 року [5]. Тоді суспільство ще більш чітко висловило своє прагнення до справедливості та реальних змін, що зрештою призвело до створення нових антикорупційних органів і більш систематичної боротьби з корупцією в країні.

Після Революції Гідності в 2014 році антикорупційна діяльність в Україні зазнала суттєвих змін, оскільки боротьба з корупцією стала однією з головних вимог суспільства. Революція викликала сильний тиск на політичну еліту, що призвело до необхідності впровадження структурних реформ. Однією з ключових змін стало створення нових спеціалізованих антикорупційних органів. Було засновано Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) [3] у 2015 році, яке отримало широкі повноваження для розслідування корупційних злочинів серед високопосадовців. НАБУ стало незалежним органом, здатним вести розслідування без втручання з боку інших державних структур. У 2016 році було створено Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (САП) [4], яка мала на меті забезпечити професійне та незалежне обвинувачення у справах, розслідуваних НАБУ.

САП працює у тісній взаємодії з НАБУ, що дозволило посилити координацію в боротьбі з корупцією.

Ще однією важливою зміною стало заснування Вищого антикорупційного суду (ВАКС) [1] у 2018 році. Це був відповідь на затримки та неефективність у розгляді корупційних справ у звичайних судах. ВАКС став спеціалізованим судом, що займається виключно справами про корупційні злочини високого рівня, що дало можливість прискорити судові процеси та підвищити їхню прозорість. Суттєвим досягненням стало впровадження системи електронного декларування майна та доходів державних службовців [2], запущеної у 2016 році. Ця система дозволила громадськості мати доступ до інформації про статки чиновників та стала важливим інструментом для виявлення корупційних практик. Хоча впровадження цієї системи стикалося з опором, вона стала ключовим кроком у підвищенні прозорості влади.

Після Революції Гідності міжнародна підтримка антикорупційних реформ значно зросла. Україна отримала значну фінансову та експертну допомогу від західних партнерів, що дозволило не лише запровадити нові інституції, але й зміцнити їхню незалежність та ефективність.

У період війни антикорупційна діяльність в Україні набула нових вимірів, спостерігається зростання кількості гучних викриттів та затримань. Це свідчить про те, що антикорупційні органи почали працювати активніше та ефективніше, навіть у надзвичайно складних умовах.

Війна з Росією посилила важливість боротьби з корупцією, оскільки корупція підриває національну безпеку, знижує ефективність використання ресурсів та шкодить довірі до влади як всередині країни, так і на міжнародній арені. Західні партнери України, які надають значну фінансову та військову допомогу, також наполягають на продовженні антикорупційних реформ, що створює додатковий стимул для активізації цієї діяльності.

На жаль, війна створює додаткові труднощі для ефективної роботи антикорупційних органів, зокрема через ускладнений доступ до деяких

територій, зміщення пріоритетів у державній політиці та постійні спроби політичного тиску. Проте активізація боротьби з корупцією під час війни може стати важливим фактором у зміцненні держави та підвищенні довіри суспільства до влади.

Для покращення антикорупційної діяльності в Україні є кілька ключових напрямків, які могли б значно підвищити ефективність боротьби з корупцією. Переведення більшості державних процесів у цифровий формат є однією з найбільш перспективних стратегій. Цифровізація державних послуг і процесів допоможе зменшити вплив людського фактора, який часто є джерелом корупції, та зробити діяльність державних органів більш прозорою і підзвітною.

Залучення блокчейн технологій може стати важливим доповненням до цифровізації. Блокчейн дозволяє створювати незмінні, прозорі та безпечні реєстри даних, які є надзвичайно складними для фальсифікації. Це може бути корисно в таких сферах, як реєстрація прав власності, відстеження ланцюгів постачання, контроль за витратами бюджетних коштів, проведення тендерів та голосування. Блокчейн може забезпечити максимальну прозорість, оскільки всі транзакції записуються в публічний реєстр, який можна переглядати, але не змінювати. Це зробить спроби маніпуляцій із даними майже неможливими, що значно знизить можливості для корупційних дій.

Проте впровадження блокчейн технологій має свої виклики. Перш за все, це вимагає значних інвестицій у технологічну інфраструктуру, підвищення рівня цифрової грамотності серед державних службовців і громадян, а також ретельного планування для інтеграції блокчейну в існуючі процеси. Крім того, успішне впровадження блокчейн технологій вимагає політичної волі та підтримки на найвищих рівнях, що не завжди легко досягти.

Загалом, поєднання цифровізації державних процесів із використанням блокчейн технологій може стати потужним інструментом у боротьбі з корупцією. Це не лише зменшить можливості для корупційних практик, але й

підвищить рівень довіри до державних інституцій, оскільки процеси стануть більш прозорими і контрольованими. Хоча цей підхід потребує значних зусиль, його потенційні переваги роблять його вартим для реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України “Про Вищий антикорупційний суд”
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text> (дата звернення 05.09.2024).
2. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов’язання фінансового характеру у 2016 році”
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1022-19#Text> (дата звернення 05.09.2024).
3. Закон України “Про Національне антикорупційне бюро України”
<https://ips.ligazakon.net/document/T141698?an=1> (дата звернення 05.09.2024).
4. Закон України “Про прокуратуру”
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення 05.09.2024).
5. Карабань С., Якунов Є. “Революція Гідності. Згадаймо головне”, Національне інформаційне агентство України “УКРІНФОРМ”, 21.11.2021, Київ
<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2122489-revolucia-gidnosti-zgadajmo-golovne.html> (дата звернення 05.09.2024).
6. Кульчицький С.В. Помаранчева революція 2004 // Енциклопедія історії України: Т. 8. Па - Прик / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАНУ, Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2011. – С. 412–415.
7. Постанова Верховної Ради Української РСР “Про проголошення незалежності України”
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text> (дата звернення 05.09.2024).